

NIKOLAS ALZOLA GEREDIAGA (1923-1982)

Nikolas Alzola Gerediaga azkenen bisitatzen, Rosa Mari Arza Euskaltzaindiko langilea eta biok izango ginen, seguru asko. Bezperan ikusi zituen, azkenengoz, beraren anaia bakarra eta familia. Irungo liburu azoka bezperan amaitu zen eta bera ikustearren joan nintzen batez ere, egia esan, Euskaltzaindiko standa jasotzen lagun-tzearren baino gehiago.

Oso makal zegoela esan zidan, eta nire lagunak ere baieztu zidan, nahiz eta Nikolasen pesimismoa ezaguturik, hainbestekoa izango zenik pentsatu ez.

Hori dela eta, haren adiskidetasuna, herkidetasuna eta ahaidetasuna kontutan izanik, zilegi izan bekit beraz, Euskaltzaindiak bere lehenengo batzarreko hilberriaren aipamena nik egitea, nahiz eta Juan San Martin eta José Antonio Arana, ni baino trebeagoak izan eginkizun honetarako. Dena dela, batak ez du kentzen bestea, eta aipaturiko lagun biei Nikolas Alzolaz biltze lan bat eskatuko diogu seguru asko. Urruneko bazen ere, senitarteko ere ba ginen, beraren amama Lizundia zen, ni bezala, eta baserri berekoak biok, Abadiñoko Traña kofradiako (1) Etxenagusikoak. Nikolasek, berak, *Cien Autores Vascos* liburuan nire fitxa egiterakoan, beraren amama eta bion baserria dibujatu zuen.

* * *

Nikolas Alzola Gerediaga, Izurtza elizatean (2), Durangaldean, jaio zen orain 59 urte, Tontorra izeneko baserri etxean. Aita Tontorreko semea, ama, ordea, Bitaño-

(1) Kofradia, Bizkaiko poblamendu egituraren baserri mordo batek osotutako oinarrizko entitate bat da, auzo mailakoa edo auzo txiki zenbaitek osotua. Esate batetarako, Abadiño elizatea 6 kofradiak osotzen du, Zeanurikoa 8k. Gipuzkoako bailara gisakoa da. Ikus nire lana: "La cofradía una entidad olvidada en el poblamiento de Vizcaya". *Las formas de poblamiento en el Señorío de Vizcaya durante la Edad Media*, III Simposio de Historia organizado por la Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País y la Junta de Cultura de Vizcaya, en la Biblioteca Provincial de Vizcaya, los días 23, 24 y 25 de Marzo de 1975. 259-264 orr., publicaciones de la Excelentísima Diputación de Vizcaya, Bilbao 1978.

(2) Elizatea, anteiglesia erdaraz, Bizkaian, Debarroan eta Aramaion populazio entitate bat da, udal mailakoa, gehienetan, Bizkaian. Euskal forma hau Azkueren hiztegian dator eta baita, Juan Ramon Iturrizaren historia lanetan ere.

etxebarri baserrikoa; beraz, Bitaña auzokoa, Izurtzaren lau auzoetarikoa bat, “zabaldo” eder batetan kokatua, hargin famatuen auzoa. Beraren bi osabak, Marzeliño eta Peru, hargin artistak izan ziren. Hau azaldu beharra dugu, zeren eta beraren hainbeste izen ordenen artean, Bitaña izan bai zen beretzat maiteena. Orain hiru aste, berarekin egon nintzenean, eta Bitaña-Etxebarrin egon berri nintzela esan, oso herriminez urrikaldu zen.

Lasalletarren artean fraidetu zenean Anai Berriotxoa izena hartu zuen, orduko arauaki jarraituz. Orduan ere, beraren eskualdeari so eginez, elorriar martiriaren izena hartu zuen.

Euskal idazlego eta ikerketa lanetan laister murgildu zen, eta beraren apaltasunaren ezaugarri, hainbeste izenorde erabili zituen, N.A.G. eta H.B.O., siglatik aparte: N. de Kortazar (Tontorreko baserri zaharra), Markue (handik hurbil dagoen Mañariko auzo txiki baten izena), Ozerin-Jauregi, Altzarte, Dolometa (herri basoa), Oxiñondoko Txoria, etab. Berak esan zidanez, inoiz, Lizundia ere erabili zuen, beraren hirugarren deitura; baina niri “gerizperik” ez egitearren, gehiago ez zuela erabiliko.

Beraren lanak, Juan San Martinen biharko lan batetan agertuko denez, Jon Bilbaoen *Eusko Bibliograflaren* I. tomoko 132-4 orrialdeak, eta bereziki, 433-438 orrialdeetan ikus daitezke, hainbeste bait dira.

Beraren liburuak hauek dira: *Cien Autores Vascos, Atalak* (1967), *Bigarren Atalak* (1972), *Hirugarren Atalak* (1978), *Ipuinak* (1978) eta *Ipuinak II* (1980). *Ipuinak III* laster argitaratzeko zen. Hara zer dioen horretaz San Martinek: “Lehen liburuak ehun egileen bizitza eta lanen berriak aurkezten ditu; euskarazko *Atalak* saillekoetan, ordea: elezahar, kontu berri, pasaixuak (gertaerak), saio-oharrak, egileen xehetasunak, jakintza oharrak eta abar. Lehen biak bizkaieraz eta hirugarrena euskara batuan; *Ipuinak* sailean, haur eta nagusientzako ipuinez gainera, zenbait kondaira egokitu biltzen ditu”.

Bestalde, dozenaka lantxo labur egin zituen, batez ere *B.R.S.B.A.P.*, baita ere *Euskera, El Bidasoa, Gerediaga, Z. Argia, Egan, Anuario de Eusko Folklore, B. del I. Americano de Estudios Vascos, Vida Vasca, Olerti, Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, etabar.

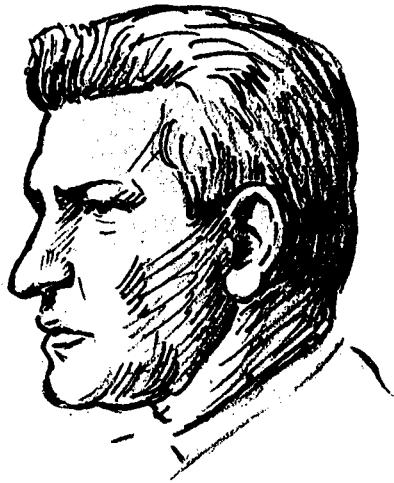
Eta hortik landa, zenbat gutun batari eta besteari! Zenbat aholku eta laguntza! Ordainik gabe, ez eta nahi ere. Beraren apaltasuna, eta gizatasunak ez zion uzten. Euskaltzalea zen denen gainera, eta politikoa ez izanik, abertzale liberal eta humanista, gaur hainbeste falta zaiguna, Tontorreko etxauntzako karlista familiako bazen tradizioz ere. Alderdi horretatik ere, haren errespetuari askok asko zor diogu, nik behintzat bai. Esate batetarako, Nikolasen hilberria jakin zuenean, hauxe esan zidan parlamentari batek:

—Nikolas izan zen egun larri batetan laguntza eskainka etorri zitzaidan orde-nakide bakarra; gehiago oraindik, nire amagana etxera joan zen kontsolatzera.

Hau esan nahi dut, zeren eta bai Javier Aranburu, Agustin Zubikarai, Jose Lasa eta San Martinek beraren euskal lanetatik landa gizon *on* on bat zela, apala eta gizartekoa, errepikatzen bait dute. Hara zer dioen San Martinek: “Bai, bera fisikoki mugitu zen gizartearen inguruan oso ezaguna zen; ezaguna irakaskuntzan eta ezaguna euskal kulturaren, baina ezagunagoa ontasunaren eredu norbait izendatu behar zenean. Nik, pertsona onak asko ezagutu ditut, baina ontasunean eta zintzotasunean inor ere ez Nikolas hainakorik. Izan ere, Nikolas, katolikoek santutasunez eman izan duten irudiaren erakoa zen bere izakeraz. Pertsona ona eta beste edonorren parte ona soilik

ikusten zekiena eta beti nornahiri laguntzeko gertu. Hark bezala ikasiko bagenu lagun urkoa maitatzen, gure gizarteak zori hobea izango luke. Honelakoa zenez, berakin harremana izan duten guziak maite zuten Nikolas”.

Euskal Herriko Euskal liburu eta disko azoka nagusiak, alegia Durangokoak eta baita haren antolatzaile den Gerediaga Elkarateak ere, asko zor dio. Sartzetik bertatik lagundu zigun, bai azokan eta bai Durangaldeko hamabi herrietan egin dituen beste kultur ekintza askotan. Han zen, espirituz edo gorputzez, lanez edo aholkuz; horregatik, hain zuzen, asteazken honetan, Elkarateak antolatu zuen beraren aldeko hileta bat Izurtzako San Nikolas parrokian. Baziren han Elkarateko buruzagi eta bazkide, alderdi guztietako zenbait kontzejal edo zinegotzi, alkate, diputatu eta Batzar Nagusietako Ahaldun. R.S.B.A.P. ordezkari bat ere han zen, beraren partaide ere bai zen; eta Azkoitian esan beharra dago, esan bezala, Elkarate horretako Boletinean gutxi egon izan baita Nikolas hainako kolaboratzailerik.

Ay. Montes
1968

Nikolas Alzola Gerediaga

Azaroko liburu azoka beraren omenez antolatzeko asmoa dago, beraren lan guztiak bilduz, hainbeste aldizkaritan sakabanatuak. Baita beraren koadroak ere; honekin erakusketa bat eginez, pintorea era bai zen eta hain zuzen "La Gran Enciclopedia Vasca" k faszikulo bat berari eskainia du.

1957tik euskaltzain urgazle zen Nikolas Alzola Gerediaga. Irunen, Maiatzaren 29an hiltzeaz, bai Euskaltzaindiak eta bai euskal kulturak, asko galdu du.

Eta amaitzeko, hara hemen joan den asteazkenean, Anton Mari Aldekoa-Otalorak, Gerediagako lehendakari-ordeak —eta nik gaineratu, poeta finak— egin, eta hileta bukaeran irakurritako, olerkia:

LAIÑOAK JOAN ZIREN...

Ba gatoz,
 hemen gara, joanen gara.
 Joan zara.
 Joan zinen.
 Joan zen...
 Joan zen...
 Joan zinen, BITAÑO.
 Ba dago estalgi gisa
 hainbat laiño.
 Laiñoak, lainoak...
 "ikusten dituzu laino hok
 haruntz-honuntzka...?
 nire denpora hala joan da
 ezer egiteke"
 horrela inoen
 Martzeliñok,
 Peruren anaiak,
 zure osabak.

Laiñoak joan ziren.
 Joan zen Peru
 eta
 joan zen Martzeliño.
 Joan ziren lan asko
 eginda.
 Joan ziren asmoak,
 amets guziak
 bete ezinda.

Joan zara,
 joan zinen
 Bitaño,
 Mila Ipuin,
 zazpiehun eta hogeita
 hamabost olerki
 izkiriatzeko.

Joan zara,
 joan zinen
 Tontorreko Mikolas,
 zure hatzamar luze
 haietatik
 zuk nahi hainbat kuadru
 ezin aterarik.

 Joan zinen,
 joan zara
 ixil-ixilka
 astrapalada barik.

 Laiñoak pasa dira.
 Joan zen Peru
 eta
 joan zen Martzeliño.
 Joan zara, baita zu
 ere
 BITAÑO.
 Harriak gelditu dira.
 ATALAK
 “ataltxoak” inozun,
 Kuadruak,
 Olerkitxuak
 hemen ditugu.
 Ba gatoz,
 ba goaz...

Joan zinen
 Mikolas.

Jose Luis Lizundia